

İŞLETME YÖNETİMİNDE İÇ KONTROL VE RİSK DEĞERLEME FONKSİYONU**INTERNAL CONTROL AND RISK ASSESSMENT FUNCTION IN BUSINESS
ADMINISTRATION****Yrd.Doç.Dr. Yrd.Doç.Dr.Ali ANTEPLİ**Bayburt Üniveristesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Muhasebe Finansman
Bayburt/Türkiye**ÖZET**

Hızla gelişen teknoloji ve artan rekabetin olumsuz etkileri, işletmelerin faaliyetlerinin aksamasına, performanslarının ve karlılıklarının düşmesine neden olmakta, bu durum işletmeleri istenmeyen olası hile ve hatalara sürüklemektedir. İşletmeler amaçlarını gerçekleştirmek ve varlığını sürdürürebilmek için "kontrol" fonksiyonuna ihtiyaç duymaktadır. İç kontrol, yönetim ve kontrol fonksiyonlarının bir işlevidir. İşletme varlıklarının korunması, kayıpların önlenmesi, finansal raporların güvenilirliğinin sağlanması, işletme faaliyetlerinin etkinliğini artırılması ve çalışanların yönetim politikalarına uyumunun sağlanması amacıyla gerçekleştirilen iç kontrol risk esaslı bir süreçtir. Risk, istenmeyen sonuçlarla karşılaşma durumudur. Risk değerlendirme, bu durumları öngörerek önleyici çalışmaları kapsar. İç kontrolün bir parçası olan risk değerlendirme, işletmenin etkin ve amaçlarına ulaşmasında büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İç Kontrol, Risk, Risk Değerlemesi**ABSTRACT**

Adverse effects of rapidly changing technology and increasing competition hinder the companies' activities and decrease the performance and profitability. This case leads the companies to deception and mistakes. The companies need the "control" function because of executing their objectives and maintaining their existence. Internal control is the important part of management and control functions. Internal control is a risk-based process which is carried out a purpose to protect their presence and prevent the losses, provide confidence of the financial reports, gear up the business activities and provide the employees to adopt to the management policies. Risk of unintended consequences is a state of encounter. The valuation of risk, this situation is anticipated and preventive practices. Which is a part of internal control risk assessment, business impact, and is of great importance in reaching the goals.

Keywords: Internal Control, Risk, Risk Evaluation**1. GİRİŞ**

İç kontrol, kurumların sürekli değişen çevre koşulları, hizmet alanları ve öncelikleri ile gelecekte ortaya çıkabilecek tehdit unsuru olan risklerle başa çıkabilmeleri için işletme yönetiminin kontrol fonksiyonunu ifa ederken kullandığı en önemli enstrümandır. Yönetim sorumluluğu ilkesini vurgulayan iç kontrol sistemi; faaliyetlerin etkin ve verimli olması, mali raporların güvenilirliği, yürürlükteki mevzuata uyum, varlıkların korunması amaçları için makul bir güvence sağlamak üzere kullanılan "iyi bir yönetim" aracıdır. Yönetim sorumluluğunda olmasıyla beraber bilinmelidir ki etkin bir iç kontrol sistemi personelin de katkısıyla sağlanabilir. İç kontrol, sadece mali işler ve raporlama ile ilgili değil; yönetimi, idare süreçlerini, stratejiyi ve diğer faaliyetlerini kapsayan, uyum ve performans ölçüğünde uygulanan tüm yönetim ve organizasyon süreçlerinin kontrolünü ifade eder. Bu yönüyle iç kontrol sadece finansal kontrol anlayışından sıyrılmaktadır.

İşletmelerde var olan ya da dışarıdan gelebilecek olası olumsuz etkilerine karşı alınabilecek önlemlerin belirlenmesi amacıyla riskin tahmin edilip, olası riskin büyüklüğünün tespiti ve bunun kabul edilip edilmeyeceğine karar verme süreci risk değerlendirme olarak tanımlanabilir. İç kontrolde

olduğu gibi risk değerlemede de işletmenin tüm iş gücünün bu sürece aktif olarak katılması gerekmektedir.

2. KONTROL KAVRAMI VE İÇ KONTROL

Kontrol bir işletmenin faaliyetlerinin doğru bir şekilde, tam ve düzenli olarak kayda alınıp alınmadığının belirlenmesi anlamına gelir ve süreklilik olmalıdır (Eldemir, 2015: 17). Çömlekçi (2001)' ye göre kontrol, işletme faaliyetlerinin planlandığı, örgütlendiği, yönlendirildiği ve koordine edildiği şekilde yürütülmesinin sağlanması ile faaliyet sonuçlarının ölçülmesi, değerlendirilmesi ve düzeltici önlemlerin alınması sürecidir. İç kontrol kavramında sözü geçen "iç" kavramı işletmenin faaliyetleriyle doğrudan bağlantılı üst yönetimi ve personeli ifade etmektedir. Bu tanımlardan hareketle iç kontrol, işletmenin amaçlarına ulaşabilmek için faaliyetlerini etkin ve sistematik olarak gerçekleştirmesinde üst yönetim ve personel desteğiyle söz konusu faaliyetlerin planlanması, örgütlenmesi, yönlendirilmesi, koordine edilmesi ve değerlendirilmesini kapsayan bir süreçtir.

Geniş kapsamlı bir tanımla işletmenin yönetim kurulu, üst yönetimi ve diğer çalışanları tarafından etkilenen ve faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği, mali tabloların güvenilirliği ve kanun ve mevzuata uyum hedeflerinin yerine getirildiğine dair makul bir güvence sağlamak amacıyla tasarlanan bir süreçtir (Kurnaz, 2013:3). Yukarıdaki özelliklerden birincisi performans ve karlılık hedefi ile varlıkların korunması dahil işletmenin temel amaçlarına işaret etmektedir. İkinci özellik kamuya duyurulan mali tabloların ve bu mali tablolardan elde edilen bazı önemli finansal verilerin güvenilir bir şekilde hazırlanması ile ilgilidir. Üçüncü özellik ise işletmenin tabi olduğu yasalara ve düzenlemelere uyumu ile ilgilidir (Yurtsever, 2008:29).

İç kontrol, bir organizasyonun aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya her kesimi ile içinde olduğu bir sistemdir. İç kontrol sistemi; standartlaşmış süreçler yardımıyla faaliyetlerin etkinliğini ve verimliliğini artırır. Bir organizasyonda kontrollerin varlığı, süreçlerin sistemli işlenmesine, sorumlulukların net olarak belirlenmesine ve işletme etkinliğinin ve verimliliğinin artırılmasında doğrudan olmasa bile dolaylı katma değer yaratır. Aynı zamanda kontrol faaliyetleri aracılığıyla işletmenin var olan varlıklarının korunmasını, mal kayıplarının önlenmesini sağlar. Mali tabloların güvenilirliğini sağlayan iç kontrol sistemi, yönetimin doğru kararlar almasında, işletme içi herhangi bir hata ve hilenin önlenmesi veya tespitinde yardımcı olur. İç kontrol sistemi, gerek işletme içi, gerekse yasal düzenlemelerin getirdiği kurallara uygunluğun sağlanmasında yardımcı olur, güvence sağlar. Diğer bir ifadeyle iç kontrol sisteminin bir işletmede var olmamasının olumsuz sonuçları; para ve mal kaybı, hatalı kararlar alınması, suistimal ve dolandırıcılıklarla karşı karşıya kalınması, gelir kaybı ve amaçlara ulaşamamasıdır (Aydoğdu, 2013:37-38).

İç kontrol, işletmenin varlıklarının korunmasını, finansal tabloların doğruluğunun ve güvenilirliğinin kontrol edilmesini, işletme faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması ve işletme yönetimi tarafından tasarlanmış politikalara ve prosedürlere uygunluğunu, işletme çalışanlarının belirlenen politikalar ve yöntemler konusunda teşvik edilmesini, işletmede tasarlanıp oluşturulan her türlü prosedür ve kurallar bütünüdür (Taş ve Durmuş, 2008' den aktaran: Kaya, 2014:4-5).

2.1. İç Kontrol Sisteminin Amaçları

İşletmenin temel olarak hedeflerini gerçekleştirmeyi ilke edinen iç kontrol sisteminin amaçları aşağıdaki gibidir: (Kurnaz, 2013:5-6)

2.1.1. İşletme Varlıklarını Korumak ve Her Türlü Kayıpları Önlemek

İşletmelerin temel amaçlarından biri varlığını sürdürmektir. İç kontrol tam bu noktada devreye girmektedir. Etkin bir iç kontrol sistemi ile işletmenin faaliyetlerinin aksamasına neden olacak işletme varlıklarından herhangi bir kayıp ya da yolsuzluğu engellemek ya da bu olumsuzlukları minimize etmek mümkündür.

2.1.2. Muhasebe Verilerinin Doğruluğunu ve Güvenilirliğini Sağlamak

İşletmeler, işletme yöneticilerine, devlete ve finansal yatırımcılara işletmenin faaliyetlerini finansal tablo olarak sunmaktadırlar. Bu tablolardaki verilerin doğruluğu ve güvenilirliği hem işletme

yönetiminin vereceği kararların daha etkili olmasına hem de işletmenin itibarının korunmasına yardımcı olacaktır.

2.1.3. İşletme Faaliyetlerinin Etkinliğini Artırmak

Yönetimin başlıca amaçlarından birisi de işletme faaliyetlerinin etkin bir biçimde yürütülmesini sağlayabilmektir. Bir işletmenin başlangıçta belirlediği amaç ve hedeflerine ulaşma derecesi, onun faaliyetlerindeki etkinliğini göstermektedir. İç kontrol sistemi işletmelerin faaliyetlerinin etkin ve verimli olması için maksimum fayda sağlamaktadır. (Kurnaz, 2013:7)

2.1.4. Yönetim Politikalarına Bağlılığı Sağlamak

Yönetim sürekli olarak çalışanlarına uymaları gereken kuralları bildirmektedir. Çalışanların bu kurallara ne derece uygun davrandığını belirleme noktasında iç kontrol devreye girmektedir. İç kontrol sistemiyle oluşturulacak kontroller çalışanların yönetim politikalarına zorunlu olarak uymalarını sağlamaya yönelmektedir (Türedi, 2012:28).

2.2. İç Kontrol Sisteminin Bileşenleri

İç Kontrol sisteminin tasarımı ve bu sistemin fonksiyonel bir şekilde sürdürülmesi, yönetimin iç kontrol amaçlarına ulaşabilmesi ve kabul edilebilir bir güven düzeyi sağlaması için aşağıdaki beş bileşeni tasarlaması ve uygulaması gerekir (Melikyan, 2015:39).

2.2.1. Kontrol Ortamı

Etkili bir iç kontrol sisteminin temeli kontrol ortamına dayanır. Kontrol ortamı iç kontrolün genel kalitesini etkileyen atmosferi yaratmanın yanı sıra, iç kontrol disiplini sağlayıp iç kontrolün temelini oluşturur. Hangi stratejinin ve ne tür amaçların belirleneceği konusunda kontrol ortamının genel bir etkisi vardır ve kontrol faaliyetlerini yapılandırır (Akyel, 2010:86).

2.2.2. Risk Değerleme

Risk değerlendirme, işletmenin amaçlarına ulaşmasına engel olacak olayların yani risklerin tespiti, analizi ve bunların önlenmesi sürecidir.

2.2.3. Kontrol Faaliyetleri

Yönergelerin gerçekleştirilmesini sağlayan politika ve prosedürler olup işletme hedeflerinin gerçekleştirilmesini engelleyebilecek risklere ilişkin gerekli önlemlerin alınmasını sağlarlar (Şentürk, 2015:15).

2.2.4. Bilgi ve İletişim

Etkili bir iç kontrol sistemi için yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya bilgi edinme yeteneğinin sistematik işlenmesinin ve iletişiminin sağlanmasıdır (Aydoğdu, 2013:55).

2.2.5. Gözleme (İzleme)

İç kontrol sistemi bir süreçtir. İşletme faaliyetlerinin sürekli izlenerek kontrol önlem ve yöntemlerinin yeterlilikleri kontrol edilmeli, öngörülemez bir risk ortaya çıkmış ya da çıkabilecek bir durum söz konusu olduğunda gerekli kontrol önlem ve yöntemlerinin alınması ya da mevcut yöntemlerin geliştirilmesi gereklidir (Gül, 2012:106).

3. İÇ KONTROL SİSTEMİNDE RİSK KAVRAMI VE RİSK DEĞERLEME

3.1. Risk Kavramı

Günlük hayatımızda sıklıkla kullandığımız kelimelerden biri olan risk, istenmeyen durum ya da olaylarla ilgili bir kavramdır. Kurumsal Risk Yönetim Sistemi Standardı ISO 31000'e göre risk, 'belirsizliklerin hedeflerin üzerindeki etkisi' olarak tanımlanmaktadır (ISO 31000, 2009). Bu kapsamda bir hedefe doğru giderken bu hedeften saptıran (olumlu ya da olumsuz) belirsizliklerin ortaya çıkma durumu risk olarak değerlendirilmektedir. Örneğin bir üretim sisteminde bir makinenin arızalanması bir belirsizlik iken bunun ortaya çıkma olayı ise risk olarak değerlendirilmektedir.

Hubbard (2009), ise riski, kayba neden olan, bir felaket ya da istenmeyen olayların olasılığı ve şiddeti şeklinde tanımlamaktadır.

Birçok risk tanımında risk seviyesini belirleyen temelde iki unsuru olduğu görülmektedir. Bunlar “**olasılık**” ve “**etki**” dir. Olasılık, riskin ortaya çıkma ihtimalidir. Etki ise risk kapsamında değerlendirilen olayın vuku bulması neticesinde ortaya çıkartacağı zarardır. Etki, bazı kaynaklarda şiddet olarak da ifade edilebilmektedir. Risklerde, olasılık ve etkinin yüksek olması istenmez. Yüksek olasılıklı ve şiddetli (etkisi yüksek) riskler, sık meydana gelen ve ortaya çıktığında önemli zararlara neden olan olayları işaret eder.

Bu iki unsur dışında bir riskin tanımlanmasında bazı kaynaklar ve bazı risk değerlendirme metodolojileri üçüncü bir unsur olan “**saptanabilirlik**” kavramını ortaya koymaktadır. Saptanabilirlik istenmeyen olayın ortaya çıkmadan önce saptanabilme özelliğiyle ilgilidir. Saptanabilirlik ne kadar yüksekse, riskin önemi de o nispette azalacaktır. Örneğin bir üretim sisteminde iş kazalarının ele alalım. Bir iş kazasının (örneğin bir işçinin çalışan bir tezgâha kolunu kaptırması) farklı alt kategorileri bulunabilir. Bu kazalardan riski en düşük olan kaza, etkisi düşük (kolun kaptırılması neticesinde kaza sadece sıyrıklara neden oluyorsa), olasılığı az (çok nadir gerçekleşiyorsa) ve saptanabilirliği yüksek (kaza olmadan önce bir şekilde sesli uyarıcı sistemlerle kaza öngörülebiliyorsa) bir kaza riski kolun kaptırılması neticesinde kolun kaybedilmesine neden olan, sık gerçekleşen ve saptanabilmesi zor olan bir riske göre her üç unsur içinde de daha istenmeyen bir olaydır (Türkan, 2010:10).

Risk; beklenilenin, istenilenin gerçekleşmemesi, istenmeyenine ortaya çıkması, beklenmeyen istenmeyen sonuçlarla karşılaşma olasılığıdır (Eldemir, 2015:74). Risk işletme açısından katlanılan fakat istenmeyen bir durumdur. İşletme açısından riskin gerçekleşmemesi durumu karı yaratırken, katlanılan riskin gerçekleşmesi yani istenmeyen sonucun meydana gelmesi işletme için zarar durumudur ve her işletme için olumsuzdur. İşletmeler açısından zarar doğrudan maddi sonuçlar doğurduğu gibi imaj ve itibar zedelenmesi gibi dolaylı maddi sonuçlar da doğurmaktadır.

İç kontrolde riskler, aşağıdaki durumlardan kaynaklanabilir (Gencer, 2014: 55);

- ✓ Faaliyet çevresindeki değişiklikler
- ✓ Yeni eleman alımı
- ✓ Bilgi sisteminin yenilenmesi veya değiştirilmesi
- ✓ Hızlı büyüme
- ✓ Yeni teknolojiler satın alma veya geliştirme
- ✓ Yeni ürünler veya faaliyetler
- ✓ İşletmenin yeniden yapılanması
- ✓ Dış işlemler
- ✓ Yeni muhasebe ilkelerinin kabulü veya değiştirilmesi

3.2 Belirsizlik ve Risk İlişkisi

Risk yönetimi, risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi, istenmeyen olayların/durumların önlenmesi, istenmeyen durumlar ortaya çıktığında ise oluşan zararın azaltılmasına yönelik çalışmalar bütünüdür. Risk yönetiminde, belirsizlikler üzerinde çalışılmaktadır. Risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi analiz edilmesi ve riskler üzerinde belirli çalışmalar yapılabilmesi için veriye ihtiyaç vardır. Bu bilgi bir olayın gerçekleşme zamanı, olay gerçekleştiğindeki etkisi gibi kesin bilgiler ise bu durumda bu olay risk kapsamında değerlendirilemez. Bu kapsamda kesinlik seviyesi tam olan konular/durumlar risk yönetimi kapsamında incelenmemektedir. Bununla birlikte az sayıdaki “yüksek seviyede belirsiz” ya da “tam belirsiz” olaylar/durumlar da (mamul deposuna ya da bir hastaneye göktaş düşmesi gibi) risk yönetiminde incelenmesi çok zor olan alanlardır. Bir olayın sıklığı, oluşturacağı etki (şiddeti) ve saptanabilirliği ile ilgili hiçbir veri olmaması ya da bu olayın gerçekleşme ihtimali sıfıra çok yakın olması durumunda bu konuda risk göz ardı edilebilir. Bununla birlikte sıklıkları, etkileri ve saptanabilirlikleri konusunda (depremler, yangınlar, iş kazaları, meslek

hastalıkları vb.) kabul edilebilir düzeyde bir olasılık ve veri olan olaylar, risk yönetimi kapsamında incelenmektedir.

3.3 Oluşma Yerine Göre Risk Türleri ve Risk

Riskler oluşma yerlerine göre farklı alanlarda incelenebilmektedir. Bu kapsamda farklı kaynaklarda risklerin oluşma yerleri farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Bununla birlikte literatürdeki sınıflandırmalar incelendiğinde yaygın şekilde risklerin;

- ✓ Finansal Riskler,
- ✓ Stratejik ve Kurumsal Riskler,
- ✓ Operasyonel Riskler,
- ✓ Acil Durum (İş Kazaları ve Afetler) Riskleri

Olmak üzere dört grupta incelendiği söylenebilir

3.4 Risk Değerleme

Risk değerlendirmesi risk yönetimi içerisindeki bir süreçtir. Genel anlamda risk değerlendirmesi; istenmeyen durumların-olayların meydana gelmesinde etkili olan tüm faktörlerin incelenmesi-tanımlanması, risklerin sıklıkları ve etkilerinin belirlenerek, risk seviyesinin hesaplanması, risklerin önceliklendirilmesi ve risklerin zararlarının azaltılabilmesi adına gerçekleştirilecek faaliyetlerin planlanması faaliyetleridir.

İşletmeler karşılaştıkları veya karşılaşılabilecekleri tüm risklerin belirlendiği ve bu risklerin üstesinden nasıl gelebileceklerini gösteren politika ve prosedürlere sahip olmalıdırlar. İşletmelerin karşı karşıya kaldığı riskler sadece finansal risklerle sınırlı olmayıp uluslararası alandaki değişimler, bulunduğu sektördeki değişiklikler, bilgi sistemlerindeki teknolojik gelişmeler ve hukuki değişiklikler gibi konularda işletmeler açısından bazı risklere neden olmaktadır. Bu risklerle başa çıkmanın en iyi yolu etkin bir iç kontrol sistemi içerisinde risk değerlendirme modelinin oluşturulmasıdır. İşletme içinde ve dışında değişen koşullar sürekli takip edilerek ortaya çıkan riskleri tanımlayarak, uygun çözüm yolları için iç kontrolde sürekli değişiklikler yapılmalıdır (Kurnaz, 2013: 38).

Risk değerlemesi, yasa gereği planlama ve programlama ile risklerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi standartlarından oluşmaktadır. İşletme, faaliyetlerini, amaç ve hedeflerini ve bunları gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları kaynakları içeren plan ve programlarını oluşturmalı ve duyurmalı, faaliyetlerinin plan ve programlara uygunluğunu sağlamalıdır. Ayrıca sistemli bir şekilde analizler yaparak amaç ve hedeflerinin gerçekleşmesini engelleyebilecek iç ve dış riskleri tanımlayarak değerlendirmeli ve alınacak önlemleri belirlemelidir.

3.5 Risk Yönetimi

Risk yönetimi, meydana gelebilecek istenmeyen olayları yönlendirmek ve kontrol etmek, etkisini azaltmak için yapılan faaliyetler bütünüdür. Risk yönetimi; yönetim politikaları, prosedürleri, iletişim faaliyetleri uygulamaları, danışmanlık, çevrenin tespiti ve tanımlanması, analiz, değerlendirme, iyileştirme, izleme ve gözden geçirme faaliyetlerinin sistematik olarak uygulanmasını kapsar (ISO 31000, 2009). Risk yönetimi; risklerin tespit edilmesinde, değerlendirilmesinde, hükme bağlanmasında, riskleri düşürmek veya tahmin etmek için gerçekleştirilen eylemlerde, risklerin izlenmesi ve gözden geçirilmesinde kullanılan süreçlerin tamamıdır.

4. LİTERATÜR TARAMASI

Güven (2008), iç kontrol sisteminin işletmelerdeki yeri ve önemi kapsamında yaptığı çalışmasında X A. Ş. bünyesinde faaliyet gösteren iç denetim bölümü tarafından uygulanan iç kontrol yapısına değinmiştir. Yazar çalışmasında işletmelerde iç kontrol sisteminin kurulmasının tek başına yeterli olamayacağına aynı zamanda etkililiğin önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca yazar, iç kontrol de risk unsurunun önemini de vurgulamıştır.

Açdoğru (2009), iç kontrol sisteminin operasyonel risk yönetimi açısından önemi değerlendirmiştir. Halkbank A.Ş. üzerinde yapılan uygulama sonucunda operasyonel riski önlemek için yapılan çalışmalar doğrultusunda belirlenen kontrol noktalarının insan faktörü, süreç faktörü, sistem faktörü ve dışsal faktörler temel alınarak belirlendiğini tespit etmiştir. Yazar çalışması sonucunda, ticari bankalarda farklı risk türlerine karşı etkin ve hızlı bir iç kontrol sistem oluşturulması gerektiğine değinmiştir. Diğer risklerin yanında operasyonel risk yönetim sisteminin de kurulması gerektiğini savunan yazar, bu gerekliliğini operasyonel riskin tespit edilmesinde ve muhtemel kayıpların önlenmesi açısından bir savunma mekanizması olduğunu vurgulayarak açıklamıştır.

İç kontrol sisteminin muhasebe denetimindeki önemine değinen Demir (2016), yaptığı çalışmada uyguladığı anket sonucunda işletme üyelerinin her biri için yeterli düzeyde iç kontrol sistemi bilgisine sahip olduğunu tespit etmiştir. İç kontrol sistemi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalarına rağmen iç kontrol sisteminin etkinliği kabul etmeyen katılımcılar, iç kontrol sisteminin karlılık açısından işletmeye doğrudan bir katkısı olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Yazar, işletmelerin ve devletin iç kontrol sistemine ilişkin bilgilendirme girişimlerinin düzeyi doğrultusunda, çalışmasında iç kontrol sisteminin önemini ortaya koymuştur.

Yetiş (2017), otel işletmeleri üzerinde yaptığı çalışmasında iç kontrol sisteminin işletme performansı üzerindeki etkisini incelemiştir. Yazar, iç kontrol sisteminin kontrol ve izleme unsurlarının işletme performansı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu, fakat kontrol ortamı, risk değerlendirme, bilgi ve iletişim unsurlarının işletme performansı üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda iç kontrol sisteminin etkinliğinin her otel düzeyinde (4 yıldızlı ve 5 yıldızlı) aynı olduğunu vurgulamıştır. Çalışmasında, iç kontrol sisteminin işletmenin amaçlarına ulaşmasında ve hedeflediği performansa ulaşmasındaki önemini vurgulayan yazar, değerlendirme sonucunda genel olarak iç kontrol sisteminin performans üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Türedi ve Koban (2016), işletmenin sürekliliğini sağlaması için risklerin yönetilip değerlendirilmesinin gerekliliğini vurgulamışlardır. Yazarlar, işletmenin varlığını sürdürebilmesi için risklerin iyi yönetilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Etkin bir iç kontrol sisteminin en önemli unsurlarından birinin risklerin doğru bir şekilde tanımlanması ve değerlendirilmesi gerektiğini öngören bu çalışma, işletmelerin hedeflerine ulaşabilmesi için iç kontrol yapısına sahip olması gerektiğini savunmuştur.

Ceyhan ve Apan (2014) çalışmalarında; COSO iç kontrol modeli boyutları arasındaki ilişkilerin düzeyinin belirlenmesi üzerine anket uygulaması yapmışlardır. Yazarlar çalışmalarında, kontrol çevresinin güçlenmesiyle kontrol faaliyetleri, izleme, risk değerlendirme, organizasyon yapısı ve iletişim etkinliğinin de güçlendiği sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada risk değerlendirme politikasının olumlu yönde ilerlemesi amacıyla yetkin personel çalıştırılması önerilmiştir. Acil durum planlaması ve bunların günlük raporlamayla desteklenmesi yetkin personel çalışmasıyla doğrudan bağdaştırılmıştır. Bu bağlamda bilgilendirme bilinçlendirme üzerine toplantılar yapılması gerektiğini ve bu süreçlere personellerin aktif katılımlarının sağlanması gerektiğini öngörmüşlerdir.

İbiş ve Çatıkkaş (2012), çalışmalarında etkin bir iç kontrol sistemi kapsamında işletmelerin varlığını idame ettirebilmeleri için bazı görüş ve önerilere yer vermişlerdir. İç kontrol sistemini kurmak isteyen yönetimin mevcut ve ortaya çıkabilecek risklerin doğru belirlenerek kontrol faaliyetleri ile risklerin mümkün olduğunca azaltılması gerektiğini ve işletmelerin hedeflerine ulaşmasında iç kontrol sisteminin önemini vurgulamışlardır. Çalışmaları sonucunda, iç kontrol sisteminin ekonomik, politik, teknolojik, sosyal vb. konularda meydana gelen değişimlerden büyük ölçüde etkilendiğini belirtmişlerdir. Sonuç olarak, iç kontrol sisteminin işletmelere olumlu katkıda bulunduğuna ve etkili bir işleyiş açısından önemli olduğuna değinmişlerdir.

Akyel (2010), başarılı bir yönetim için iç kontrol sisteminin doğru anlaşılması ve etkin çalışması gerektiğini savunmuştur. Akyel (2010), çalışmasında, risklerin doğru tanımlanabilmesi için, mevcut ve olası risklerin birim bazında belirlenmesi gerektiğini, bu riskler göz önünde bulundurularak kontrol faaliyetlerinin oluşturulmasını ve çalışanlara risk ve kontrol kavramlarıyla ilgili eğitici toplantılar düzenlenmesini önermektedir. Çalışma sonucunda iç kontrolün önemini vurgulayan yazar, üst

yönetimin iç kontrolün gerçekleşmesi için destekleyici bir yaklaşım sürdürmesi gerektiğini belirtmiştir.

6. SONUÇ

Küresel rekabet ortamında işletmelerin kurumsal yönetim anlayışında ilerleme sağlayabilmesi için iç kontrol sisteminin etkinleştirilmesi ve yeniliklere açık olması gerekli olup bu süreçte en önemli sorumluluk işletme yönetimine düşmektedir. Dolayısıyla işletme yönetimi bu sürece çalışanlarını da dahil ederek iç kontrol sisteminin etkin bir şekilde işleyişini sağlaması gereklidir. İç kontrolde risklerin değerlendirilmesi en önemli köşe taşıdır. İstenmeyen bir olaydan asgari zarar ve maliyetle kurtulmak için risk yönetimi büyük önem arz etmektedir. Risk önlem alınmadığında performansın düşmesine, karar mekanizmasının zayıflamasına, kayıp ve maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte risk, değişen olgu ve olaylara çabuk tepki göstermesinden dolayı dinamik bir kavramdır. Bu dinamizm, işletmenin uyum sağlayamamasına neden olmaktadır. İşletmenin etkin olarak faaliyetlerini sürdürebilmesi için amaçlarını doğru bir şekilde belirlemeli ve bu amaçları gerçekleştirebilmek için riskleri doğru tanımlamalıdır. İç kontrol sürecinin bir parçası olan risk değerlendirme, yeterli ve doğru bir şekilde gerçekleştirilemediği halde işletmedeki maddi ve manevi kayıpları önlemek mümkün olmayacaktır. Bu bağlamda iç kontrol ve risk değerlendirme ile ilgili seminerler düzenlenerek personel ve yönetim bu konuda bilinçlendirilmelidir. Riskin dinamik bir yapısı olduğundan plan ve programlar sıklıkla yenilenmeli, olası yeni riskler yeniden tanımlanmalı ve önlemleri alınmalı, önceden öngörülmüş riskler için alınan önlemler geliştirilmelidir. Sürecin doğru bir şekilde işleyip işlemediği kontrol fonksiyonu aracılığı ile izlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Açdoğuran B. H. (2009). Ticari Bankalarda İç Kontrol Sisteminin Operasyonel Risk Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Akyel R. (2010). Türkiye’ de İç Kontrol Kavramı, Unsurları Ve Etkinliğinin Değerlendirilmesi, Yönetim Ve Ekonomi Dergisi, 17(1).
- Aydoğdu M. (2013). Hizmet İşletmelerinde İç Kontrol Sisteminin Analizi Ve Uluslararası Denetim Standartlarına Uyumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ceyhan, İ. F. ve Apan, M. (2014). Coso İç Kontrol Modeli’nin Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi: Bir Hastane Uygulaması, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(10).
- Çömlekçi, F. (2001). Muhasebe denetimi, Birlik Ofset, Eskişehir.
- Demir, K. (2016). Muhasebe Denetiminde İç Kontrol Sisteminin Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Eldemir E. (2015). Bankalarda İç Kontrol Sistemi ve Risk Yönetimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gencer M. (2014). Bağımsız Denetimde İç Kontrolün Yeri Ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gül M. (2012). İşletmelerde Elektronik Ortamda Muhasebe Bilgi Sistemi İç Kontrol İlişkisi ve Bir Uygulama, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Güven, F. M. (2008). İşletmelerde İç kontrol Yapısının Yeri Ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- İbiş, C. ve Çatıkkaş, Ö. (2012). İşletmelerde İç Kontrol Sistemine Genel Bakış, Sayıştay Dergisi, 85.
- Kaya K. (2014). İşletmelerde İç Kontrol Sisteminin Bağımsız Denetim Sürecine Etkileri Ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kurnaz E. (2013). İç Kontrol Sistemi Ve Türkiye’deki Factoring Şirketlerinin İç Kontrol Sistemlerinde Etkinlik Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

- Melikyan L. (2015). İşletmelerde İç Kontrol Sistemi Ve İç Kontrol Sisteminin Risk Azaltıcı Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Şentürk A. T. (2015). İşletmelerde İç Kontrol Sistemi, Risk Değerleme Ve Tekstil İşletmesinde Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Türedi S. (2012). İç Kontrol Sistemi Ve Toplam Kalite Yönetimi İlişkisi, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 4(1).
- Türedi, H. ve Kaban A. O. (2016). COSO İç Kontrol Modelinde Risk Değerlendirme Faaliyetleri, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 12(46).
- Türkan Y.S (2010) Risk Değerlendirmesi ve Metodolojileri, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan eğitim Fakültesi yayınları.
- Yetiş, Z. (2017). İç Kontrol Sisteminin İşletme Performansı Üzerindeki Etkisi: Otel İşletmeleri Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Yurtsever G. (2008). Bankacılığımızda İç Kontrol, Graphis Matbaa San. ve Tic. Ltd Şirketi, Yayın No:256.